

Venla Koskivaara

NYKYAJAN NAISET
Hopeapeili-lehdessä 1936–1938

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Huhtikuu 2022

Opponentti: Tommi Pajala

TIIVISTELMÄ

Venla Koskivaara: Nykyajan naiset Hopeapeili-lehdessä 1936–1938

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Historian tutkinto-ohjelma

Huhtikuu 2022

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastellaan suomalaisen naistenlehden avulla naisen aseman ja roolin muutosta 1930-luvun lopulla. Vuosikymmenen lopulla suomalaiset naiset olivat saavuttaneet kansalaisyhteiskuntansa ja sukupuoliroolit olivat modernisoituvassa yhteiskunnassa muutoksen alaisena. Naisen perinteinen rooli vaimona ja äitinä haastettiin, kun naiset saivat laajemmin liikkumatilaa julkisessa yhteiskunnassa. Syntyi käsitys ”uudesta naiseudesta”, jota naisten perinteisestä roolista poikkeavat naiset edustivat.

Tutkimusaineistona käytettiin Hopeapeili-lehteä, joka löytyy kansalliskirjaston digiaineistosta. Analysoimalla Hopeapeili-lehden sisältöä oli mahdollista nostaa lehdessä esiintyviä, toistuvia naisen asemaan liittyviä teemoja, jotka heijastavat lehden toimittajien, sekä yleisemmin yhteiskunnan näkemystä naisen muuttuvaa roolia ja asemaa kohtaan. Tutkimuskysymyksinä toimivat ”Miten naisen aseman ja ajan naiskäsitteiden murros näkyy Hopeapeili-lehdessä?” sekä ”Miten Hopeapeili suhtautui naiskäsitteiden murrokseen ja nykyajan naiseen?”. Käyttämällä apuna sisäistekijän ja -lukijan määrittelyä havainnoitiin lehden tavoitteita ja odotettua lukijakuntaa. Tutkielmassa on tarkasteltu kahtakymmentäviittä Hopeapeilin numeroa, jotka ajoittuvat lehden ensinumeroon 1.11.1936 kahden vuoden päähän vuoteen 1938.

Tutkielma osoittaa naisten roolin ja aseman monimuotoistumisen olleen hallitseva, mutta kiistanalainen teema Hopeapeili-lehdessä. Lehden sisällössä painottuu naisen roolin muutosta tukevia teemoja kuten naisten tekemä kodin ulkopuolinen ansiotyö, avioliiton tasa-arvoistuminen sekä naisten asema ja itsenäisyys, mitkä kertovat lehden linjasta. Kuitenkin naisen vapautuva asema herättää myös vastustusta ja huolta erinäisten artikkeleiden muodossa, joissa korostuu etenkin sukupolvien eriävät näkemykset naisten paikasta yhteiskunnassa. Tutkimustuloksista voidaan päätellä naisten muuttuvan aseman herättäneen ristiriitaista suhtautumista niin Hopeapeili-lehdessä kuin yhteiskunnassa yleisemminkin.

Avainsanat: Hopeapeili, naistenlehdet, 1930-luku, uusi nainen.

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

1. Johdanto	1
1.1 Tutkielman aikarajauksesta ja tutkimuskysymykset.....	1
1.2 Tutkimuskirjallisuus ja aikaisempi tutkimus	2
2. Hopeapeili.....	3
2.1 Hopeapeilin synty suomalaisen naistenlehtien kentälle	3
2.2 Hopeapeilin kulisissa.....	4
3. Sukupuolirollit murroksessa	6
3.1 ”Uusi nainen” käsitteenä.....	6
3.1 Kaupunki nykyajan naisen näyttämönä	7
4. Naisen asema ja rooli.....	9
4.1 Nykyaikaisuus naista määrittävänä tekijänä	9
4.2 Uudenlainen avioliitto ja huoli avioerojen lisääntymisestä	11
4.3 Naiset ansiotyössä.....	13
4.4 Virkanainen ei ole oikea nainen?	16
5. Hopeapeilin linjaa etsimässä.....	18
5.1 Akateemiset ja itsenäiset naiset lukijoiden esikuviksi	18
5.2 Kannanottoja naisten yhteiskunnalliseen asemaan liittyen.....	19
6. Yhteenveto	21
7. Lähteet ja kirjallisuus.....	255

1. Johdanto

Tässä työssä tarkastelen murrosta naiseudessa 1930-luvun lopulla ja kuinka se ilmeni Hopeapeili-lehdessä. 1930-luvulla uusi naiseus haastoi perinteiseksi nähdyin naiseuden, joka perustui rooliin äitinä ja vaimona. Naisen asemaan oli tullut suuria muutoksia 1900-luvun ensivuosisikymmeninä, ja 1930-luvulle tultaessa naiset olivat saavuttaneet yksityiset ja poliittiset kansalaisoikeudet. Naisen perinteinen rooli säröili asenteiden muuttumisen seurauksena. Muutokset näkyivät muun muassa naisten äänioikeudessa, mahdollisuudessa tehdä palkkatyötä, lisääntyneessä itsenäisyydessä ja vapaudessa etsiä sosiaalista itsemäärättyä.¹ Naisten oli mahdollista murtaa tietään julkiseen elämäntilanteeseen työn, koulutuksen ja yhteiskunnallisen osallistumisen muodossa. Naiset alkoivat päästä vapauden makuun ja suomalainen yhteiskunta suuntautua muutokseen.² Näitä muutoksia ja vapaampaa, itsenäisempää naista kuvaamaan syntyi käsitys ”uudesta modernista naisesta”.³

1.1 Tutkielman aikarajauksesta ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani lähteenä käytän Kansalliskirjaston digitaalisista aineistoista löytyvää Hopeapeili-lehteä. Pyrin tutkielmassani tarkastelemaan sitä, miten Hopeapeili käsittelee naiseutta ja naisen aseman muutosta yhteiskunnassa, sekä minkälaisia naisen elämään liittyviä teemoja lehdessä nousee esille. Tutkielmani ajallinen raja-alue lähtee Hopeapeilin ensimmäisestä numerosta 1.11.1936 ja loppuu kaksi vuotta myöhemmin 1.11.1938. Päätän tutkielmani ajallisesti reilusti ennen toisen maailmansodan syttymistä, koska keskityn tarkastelemaan naisten yhteiskunnallisen vapautumisen siivittämää muutosta naiseudessa. Sota-ajan ja sen välittömän uhan vaikutusten huomioiminen naisten asemaan ja rooliin muuttaisi tutkielmani näkökulmaa.

Koska Hopeapeili perustettiin Eeva-lehden rinnalle täyttämään uudenlaisen naisen naistenlehtityhjiötä, on hedelmällistä tutkia juuri sen ensi vuosia.⁴ Raili Malmbergin mukaan naistenlehtien syntyä ja kuolemaa on aina taustoittanut jokin laajempi ilmiö tai muutos, joka on vaikuttanut laajasti koko yhteiskuntaan. Naistenlehtien synty on kiinteästi kytköksissä omaan aikaansa ja sen ilmiöihin.⁵ Hopeapeilin tutkiminen sen ensimmäisestä numerosta lähtien on juuri sen

¹ Vänskä 2002, 121

² Malmberg 1991, 196.

³ Tapioharju 2010, 41.

⁴ Uudenlaisen naisen naistenlehtityhjiöstä ja Eeva-lehdestä lisää tulevassa kappaleessa ”Hopeapeili”.

⁵ Malmberg 1991, 268.

vuoksi otollista ja kiinnostavaa. Naiseuden murros synnytti uudenlaisen naisen, joka tarvitsi omanlaisensa lehden. Näkisin Hopeapeilin olevan yksi konkreettinen tulos tästä murroksesta.

Tutkimuskysymykseni on: *Miten naisen aseman ja ajan naiskäsityksen murros näkyy Hopeapeili lehdessä?* Alakysymyksenä pohdin seuraavaa: *Miten Hopeapeili suhtautui naiskäsityksen murrokseen ja nykyajan naiseen?*

Maija Töyry on esitellyt sisäislukijan ja -tekijän määrittelyn ja etsimisen keinoksi tulkita lehden tavoitteita. Sisäislukijalla tarkoitetaan tekstin oletettua lukijaa, sisäistekijällä oletettua tekijää. Määrittely kertoo Töyryn mukaan siitä, millaiselle naisryhmälle lehti on suunnattu ja millaista arvomaailmaa se edustaa. Mistä asemasta lukijoita lähestytään, kuka tavoittelee ja ketä.⁶ Pysin ottamaan sisäislukijan ja -tekijän huomioon tarkastellessani Hopeapeili-lehden sisältöä.

1.2 Tutkimuskirjallisuus ja aikaisempi tutkimus

Hopeapeili on jäänyt valitettavan vähälle huomiolle tutkimuskentällä. Marjo Heikkinen on tehnyt vuonna 2009 Pro gradu -tutkielman *Kuvastimessa naisen elämän ristiriidat. Hopeapeili-lehden kuva naisen roolista ja asemasta Suomessa vuosina 1936–1947*. Kyseinen tutkielma on ainoa löytämäni keskeisesti juuri Hopeapeiliä sen alkuajoista lähtien käsittelevä työ. Muut Hopeapeiliä käsittelevät tai sitä sivuavat tutkimukset kohdistuvat ajallisesti lehden loppuvuosikymmeniin. Heikkinen keskittyy Pro gradu -tutkielmassaan analysoimaan naisen aseman ja roolin muutosta pitkällä aikavälillä ja tutkimuksen keskiössä on erityisesti toisen maailmansodan vaikutus naisen asemaan. Oma tutkielmani käsittelee osittain samoja teemoja Heikkisen työn kanssa, mutta Heikkisestä poiketen tarkastelen sitä, miten naiseuden murros näkyi Hopeapeilin sisällössä juuri sotaa edeltävinä kahtena vuotena.

Naistenlehtiin viitataan aikakausilehtiä koskevissa yleisteoksissa, kuten *Suomen lehdistön historia osa 8: Aikakausilehdistön historiaa; yleisaikakausilehdet*, johon Raili Malmberg on kirjoittanut kattavan läpileikkauksen suomalaisista naistenlehdistä. Risto Karlssonin *Kansikuva uusiksi – kuusikymmentävuotta elämää ja ihmisiä Yhtyneissä Kuvalehdissä* antaa kuvaa juuri Hopeapeiliä toimittaneen kustannusyhtiön vaiheisiin.

Uuteen naiseuteen viitataan monissa teoksissa hyvinkin ristiriitaisin väittein, joista Kari Immosen, Ritva Hapulin, Maarit Leskelän ja Kaisa Vehkalahden toimittama *Modernin lumo ja pelko:*

⁶ Töyry 2006b, 466–468.

Kymmenen kirjoitusta 1800–1900 -lukujen vaihteen sukupuolisuudesta osoittautui kattavaksi ja uutta naiseutta monelta eri kantilta käsitteleväksi teokseksi.

Anne Ollilan kirjoitus ”Perhe – ura vai vankila” teoksessa *Naisen elämä. Mistä on pienet työt tehty, mistä tyttöjen äidit*, sekä Tiina Männistön *Haluathan tulla todelliseksi naiseksi?* tarjosivat perusteellisia näkökulmia naisiin kohdistuviin odotuksiin, erityisesti avioliitossa.

Naistenlehtiä on tutkittu muiden alojen, kuten mediatutkimuksen kautta. Maija Töyryn *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat – Neuvotteluja lukijasopimuksesta* osoittautui hyödylliseksi viestinnän julkaisuksi naistenlehtitutkimuksen konseptissa, joka valotti naistenlehtien ominaisuuksia omana genrenään.

2. Hopeapeili

2.1 Hopeapeilin synty suomalaisen naistenlehtien kentälle

Naisasiayhdistykset julkaisivat ensimmäisiä naisille suunnattuja lehtiä, joita voidaan pitää suomalaisten naistenlehtien edelläkävijöinä.⁷ Järjestötoimintaan kytkeytyneen historiansa takia suomalaiset naistenlehdet pyrkivät alkuaikoinaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja lukijoidensa valistamiseen. Ensimmäinen kaupallinen, selkeästi naisille suunnattu suomalainen lehti oli WSOY:n 1922 perustama Kotiliesi. Kotiliesi oli aikansa vahva mielipiteen muokkaaja ja yhteiskunnallisten aloitteiden tekijä sekä kotitalousideologian merkittävin äänitorvi, joka pyrki lukijoidensa valistamiseen.⁸

1920-luvulta lähtien naisten perinteinen rooli alkoi muuttua. Vuoteen 1929 mennessä naiset olivat saavuttaneet yksityiset ja poliittiset kansalaisoikeudet, ja naisen perinteinen rooli säröili asenteiden muuttumisen seurauksena. Ilmiöt kuten naisten poliittinen aktivoituminen, naisasialiikkeen laajeneminen ja vaikuttajanaisten esimerkit siivittivät asenteiden muutosta.⁹ Hufvudstadsbladetin kustantaja Amos Anderson oli huomannut naisen roolin muutoksen ja sen synnyttämän uudenlaisen naisihanteen, joka ei sopinut maalaisemännille ja perheen sekä kotitalouksien hoitoon keskittyvien naistenlehtien kentälle. Anderson tarttui tilaisuuteen ja perusti tätä uudenlaista, sivistynyttä ja muodikasta kaupunkilaisnaista puhuttelevan lehden; Eevan. Itseään ”nykyaikaisen naisen lehdeksi”

⁷ Malmberg 1991, 193.

⁸ Malmberg 1991, 196.

⁹ *ibid.*

kuvailevan Eevan ensinnumero ilmestyi vuonna 1933. Eevalle oli selkeästi kysyntää ja sen levikki lähti tasaiseen nousuun.¹⁰

Hopeapeili syntyi Yhdistyneiden Kuvalehtien kilpailijaksi WSOY:n Eevalle. Hopeapeili oli kerran kuukaudessa ilmestyvä naisille suunnattu ja naisten tekemä kuluttajalehti. Sen ensimmäinen numero ilmestyi marraskuussa 1936 ja lehteä julkaistiin aina vuoteen 1971 asti. Hopeapeili oli 1930-luvun kontekstissa Eevan rinnalla poikkeuksellinen naistenlehti, koska se oli suunnattu kaupunkilaisnaisille ja sen sisällössä painottui kulttuuri ja muoti.¹¹

1940-luvun puolivälissä Hopeapeilin levikin kerrotaan olleen 100 000 kappaletta,¹² mutta levikistä lehden alkuvuosilta ei ikävä kyllä vaikuta olevan tietoa.

2.2 Hopeapeilin kulisseissa

Ida Pekari (1894–1986) toimi Hopeapeilin päätoimittajana kuudentoista vuoden ajan aina lehden ensimmäisestä numerosta vuoteen 1952, jolloin hän jäi eläkkeelle. Pekari oli toiminut opettajana ja oppikirjojen tekijänä, sekä kaunokirjallisuuden kääntäjänä ennen siirtymistään toimittajan uralle. Pekarin naistenlehtiura alkoi Kotilieden kilpailijaksi vuonna 1931 perustetussa Oma Koti -lehdessä, jonka päätoimittajaksi hänet kutsuttiin. Oma Koti sulautettiin kuitenkin Kotilieteen vuonna 1934 maailmanlaajuisen laman seurauksena, jonka myötä Pekari toimi Kotiliedessä lehden pitkäaikaisen päätoimittajan Alli Wiherheimon kanssa. Kahden hyvin erilaista lehtilinjaa kannattavien toimittajien yhteistyö ei kuitenkaan sujunut. Samanaikaisesti Yhtyneillä Kuvalehdillä oli huomattu kilpailun tarve WSOY:n Eevaa vastaan, jolloin tilanne ratkaistiin antamalla Pekarille vapaat kädet kokonaan uuden naistenlehden ideoimiseen.¹³

Pekari oli vahvasti kulttuuritietoinen, sivistynyt nainen, jonka omat kiinnostuksen kohteet heijastuvat selkeästi Hopeapeilissä. Lehdessä on silmiinpistävästi paljon kulttuuria, kuten kirjallisuutta, taidetta ja matkakertomuksia. Muotia ja kauneutta käsitellään vähintäänkin yhtä paljon. Pekarisen naisihanne oli hienostunut, henkevä nainen ja hän halusikin kehittää lehdestä sivistyneiden naisten äänenkannattajan.¹⁴

Päätoimittajan lisäksi useimmiten myös lehden avustajat olivat kirjoittamisen ja kulttuurialan ammattilaisia. Hopeapeiliin kirjoittivat vakituisesti muun muassa Elsa Enäjärvi-Haavio (1901–1951),

¹⁰ Karlsson 1996, 88–89.

¹¹ Malmberg 1991, 206.

¹² Tommila-Salokangas 1998, 227.

¹³ Malmberg, Raili, 1997-, SKS Kansallisbiografia.

¹⁴ Malmberg 1991, 201.

joka omien sanojensa mukaan oli ”uuden ajan akateeminen nainen ja itsenäinen toimija”. Enäjärvi-Haavio väitteli ensimmäisenä suomalaisena naisena vuonna 1932 ja toimi muun muassa tutkijana ja yhteiskunnallisena vaikuttajana.¹⁵ Enäjärvi-Haavion lisäksi lehteen kirjoittivat toimittaja ja tietokirjailija Maija Suova (1897–1981), joka oli ensimmäisiä suomalaisia naistoimittajia sekä kirjailija Kersti Bergroth (1886–1975), joka tunnettiin erityisesti hänen Hopeapeiliin kirjoittamistaan pakinoista.¹⁶ Myöhemmin vaikutusvaltaisesta kirjallisuuskriitikon urastaan tunnetuksi tullut Toini Havu (1908–1998) kirjoitti myös Hopeapeiliin.¹⁷ Yhteistä Hopeapeiliin sisältöä tuottaneille naisille oli heidän taustansa sivistyneinä, koulutuksen saaneina naisina. Useat heistä olivat aikansa suuria nimiä ja kulttuurialan kermaa.

Ida Pekari oli tehnyt alusta asti selväksi, ettei Hopeapeili ollut naisasialehti, vaikka lehti julistautui ”naisten omaksi lehdeksi, joka kuvastaa kaikkea, mikä ajassa liikkuu naisen näkökulmasta tarkasteltuna”.¹⁸ Kulttuurin lisäksi lehdessä kuitenkin käsiteltiin yhteiskunnallisia ja ajankohtaisia sukupuolta ja sukupuolirooleja käsitteleviä kirjoituksia, joiden kautta lehti otti osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Näihin keskusteluihin osallistuivat sekä miehet että naiset. Miehistä näkökulmaa lehteen toivat Olavi Paavolainen ja Mika Waltari. Erityisesti Waltari pohti usein kirjoituksissaan sukupuolten välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä, sekä miehen roolia yhteiskunnassa.

Ammattitoimittajien lisäksi toistuvat nimimerkit ja nimikirjaimet kirjoittivat lehteen. Oma Koti -lehdestä Ida Pekarin mukana Hopeapeiliin siirtyivät ruokaohjeita kirjoittava nimimerkki Tiina T. jonka takana oli Pekari itse, sekä Viiva, joka teki lehteen kattavia ja Pariisin esimerkkiä seuraavia muotijuttuja.¹⁹ Viiva -nimimerkin takana kirjoitti Linda Eerikäinen (1894–1993), muotitoimittaja ja muotiasiantuntija.²⁰

Edellisten nimimerkkien lisäksi Hopeapeili-lehdessä kirjoittivat aktiivisesti useat muut nimimerkein ja nimikirjaimin juttuja julkaisevat henkilöt, joiden identiteeteistä ei löydy tietoa. Hopeapeilissä julkaistiin myös artikkeleita ja lehtijuttuja, joille ei ole löydettävissä ketään kirjoittajaa. Anonymiteetti tekee kirjoittajien motiivien ja taustojen pohdinnan varsin mahdottomaksi. Maija Töyry on kuitenkin huomauttanut, että lehdet valitsevat ja muokkaavat tarkoituksenhakuisesti niitä aineistoja, joista tekstit rakennetaan. Naistenlehtien sisällöt ovat kunkin naistenlehden omien arvojen

¹⁵ Majamaa, Raija, 1997-, SKS Kansallisbiografia.

¹⁶ Ristilä, Esa, 1997-, SKS Kansallisbiografia.

¹⁷ Tarkka, Pekka, 1997-, SKS Kansallisbiografia.

¹⁸ Karlsson 1996, 89.

¹⁹ *ibid.*

²⁰ Malmberg, Raili. 1997-, SKS Kansallisbiografia.

ja tavoitteiden kautta valittuja ja muokattuja.²¹ Töyryn argumenttien pohjalta voi ajatella, että tuntemattomienkin kirjoittajien artikkelit ja lehtijutut heijastavan Hopeapeilin yleistä linjaa, tavoitteita ja arvoja.

3. Sukupuoliroolit murroksessa

3.1 ”Uusi nainen” käsitteenä

Tämän tutkielman kannalta keskeiseksi käsitteeksi nousee ”uusi nainen”. Uuden naisen käsitettä ovat käyttäneen niin aikalaiset kuin myöhempi tutkimuskin viitatessaan naisten elämän muutosprosessiin, jonka seurauksena on katsottu syntyneen aikaisemmasta olennaisesti eroava ”moderni nainen”. Tämä muutosprosessi on nähty naisen murtautumisen yksityisestä elämäntilasta julkiseen elämäntilasta työn, koulutuksen ja yhteiskunnallisen osallistumisen muodossa.²² Lukemani tutkimuskirjallisuus kohdistaa uuden naisen esiintulon eri aikakausille aina 1800-luvun lopusta maailmansotien väliseen aikaan ja 1930-luvun lopulle.

Uuden naisen käsite on aikakaudesta riippumatta liitetty keskeisesti yhteen modernisoituvan yhteiskunnan ja modernin kokemuksen kanssa. Vuosisadan vaihteen molemmiin puoliin käytiin keskustelua siitä, miten sukupuolet ymmärrettiin ja millainen rooli naisella ja miehellä tulisi modernisoituvassa yhteiskunnassa olla. Koko sukupuolijärjestelmän ja samalla maskuliinisuuden koettiin olevan kriisissä, mutta keskustelu kiteytyi puheeseen uudesta naisesta. Moderni itsessään ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä, mutta modernista puhuttaessa modernin kokemus näyttäytyy muutoksena suhteessa entiseen.²³

Vaikka sukupuoliroolien muutoksesta oli puhuttu jo 1800-luvun loppupuolella, oli ensimmäinen maailmansota voimakas vedenjakaja uuden naiseuden konkretisoitumisessa ja käsite yleistyi maailmansotien välisenä aikana. Ensimmäisen maailmansodan jälkeisinä vuosina korostui kokemus siitä, että sukupuolten välisissä suhteissa oli tapahtunut merkittävä muutos. Maailmansota jo itsessään jakoi maailman äärimmäisiin vastakohtiin menneisyyden ja nykyisyyden välillä. Sodan jälkeistä vuosikymmentä leimasi henkinen kriisi, kun sota jätti jälkeensä raunioita ja yhteiskunnallisia ongelmia. Sota-aika oli särkenyt monia miesten ja naisten välisiä moraalisaantöjä ja lisännyt nopeasti solmittuja avioliittoja ja satunnaisia suhteita.²⁴ Koko yhteiskunnan koettiin olevan merkittävän muutosprosessin alaisena, joka samalla uhkasi vanhoja arvoja ja moraalikäsityksiä.²⁵ Sodanjälkeisen

²¹ Töyry 2005, 37.

²² Immonen et al. 2000, 7–8.

²³ ibid.

²⁴ Hapuli 2000, 85–89.

²⁵ Vehkalahti 2000, 133.

sukupuolimoraalin kehityksen kannalta merkittävää oli naisten määrällinen ylivalta sotaan osallistuneissa maissa, mikä vaikutti naisten aktiiviseen toimijuuteen ja joudutti sukupuolisuhteissa tapahtunutta muutosta.²⁶

Naisten elämän nähtiin muuttuneen erityisen dramaattisesti, mikä koettiin sekä uhkaavana, että lupaavana. Tämä muutos sai emansipoituneen naisen, uuden naisen hahmon.²⁷ Konkreettista muutosta naisten oikeuksien ja työssäkäynnin lisäksi todistivat naisten uudenlainen muoti ja käytös. Hameenhelma lyheni ja pitkät hiukset vaihtuivat poikamaiseen polkkatukkaan. 1920-luvulla tämä kulminoitui populaarikulttuurissakin hyvin tunnettuun jazztyttöön.²⁸

Uuden naisen käsite toimi sateenvarjokäsitteenä kaikille niille hahmoille, joiden katsottiin merkitsevän ja symbolisoivan uutta ja muutosta suhteessa perinteiseksi määritellyyn naiseen.²⁹ Näitä tutkimuskirjallisuudessa esiin nousseita hahmoja ovat jazztyttö, poikamiestyttö, moderni nainen sekä nykyajan nainen. Hopeapeilissä puhuttiin jatkuvasti nykyajan naisesta, mutta myös erityisesti modernin naisen käsite näkyi lehden sivuilla.

3.1 Kaupunki nykyajan naisen näyttämönä

*Maailmansota vei rauhallisen elämän ja vaiteliaat tavat ja korvasi jazz-musiikin pauhu, markkinamelu, moottorin surina ja kirkuvat valomainokset.*³⁰

Suomi oli 1930-luvulla maatalouskeskeinen maa. Noin 80 % ihmisistä asui maalaiskunnissa, mutta rakenteellista muutosta oli tapahtumassa. Suomen teollistuminen oli lisännyt sosiaalista ja maantieteellistä liikkuvuutta, joka avasi perinteistä maatalousyhteiskuntaa.³¹ Maalta kaupunkiin muutti yhä enemmän ihmisiä ja tämä muuttoliike oli erityisen naisvaltaista. Kaupungit olivat vetäneet naisia miehiä enemmän jo 1880-luvulta lähtien ja kaupungeissa olikin 1930-luvulla naisten määrällinen ylivalta.³²

Itsenäistymisen ja kansalaissodan läpikäyneessä Suomessa keskityttiin rakentamaan yhtenäistä, kansallista kulttuuria. Voimakas vedenjakaja kansallista kulttuuria koskevassa keskustelussa kulki kaupungin ja maaseudun välillä. Maaseudun näkökulmasta kaupunki leimattiin kansallisia arvoja ja

²⁶ Hapuli 2000, 96.

²⁷ Hapuli 2000, 93.

²⁸ Hapuli 2000 95–96.

²⁹ Immonen et al. 2000, 7.

³⁰ Rosalinda, 'Hiljainen koti', *Hopeapeili*, 3/1937, 5.

³¹ Männistö 2003, 106.

³² Tapioharju 2010, 39–40.

moraalia rappeuttavaksi. Kaupunki edusti vierasta, vaarallista ja kansallista kulttuuria uhkaavaa keskittymää.³³

Syntistä kaupungissa oli sen viihdekeskeinen elämäntyyli, johon kuuluivat kahvilat, elokuvat, tanssit ja uusi teknologia, jotka edustivat modernia elämäntyyliä. Huvittelunhaluinen elämä nähtiin turmiollisena ja vaarallisena, etenkin naisille, jotka näkyivät kaupunkikuvassa entistä enemmän. Kaupungistuminen ja kaupunkielämä muotoutui modernin ilmentymäksi ja synnin pesäkkeeksi, jossa uusi, moderni nainen oli aktiivinen toimija. Moderni kaupunkilainen elämäntyyli siirtyi siis kodin yksityisestä ulos julkiseen. Uuden naisen nähtiin pyrkivän samaan; siirtyvän pois kodin yksityiseltä alueelta kohti vapaampaan julkista elämää.³⁴

Hopeapeilissä kuvaillaan useampaan otteeseen modernin kaupunkielämän vaikutuksia ihmisiin. Erityisesti lehdessä kaupunkikulttuurin nähdään vaikuttavan turmiollisesti nuorisoon.³⁵ Tiina Männistön tutkimissa aikakauden nuorille naisille suunnatuissa oppaissa naisten moraaliset hairahdukset ja vaarallisuus liitetään kaupunkiin. Varoittavana esimerkkeinä toistuu tarina maalaistytöstä, joka työn perässä muuttaa kaupunkiin, ajautuu paheellisen nykyaikaisen viihteen ja miesten vietäväksi ja lopulta menettää kaiken. Kuva itsenäisyyttä hakevista, moraalisesti arveluttavista tytöistä toimii vastakohtana hyvän, perinteisen tytön kuvalle.³⁶ Myös Hopeapeilistä löytyy tällainen kuvitteellinen, mutta opettavaiseksi tarkoitettu tarina Marja nimisestä nuoresta naisesta, joka lähtee kaupunkiin konttorityöhön:

*Koti pitää häntä kahleissaan, tuo vanhanaikainen koti, jonka sääntöjä on vaikea rikkoa.
[...] Ja niin hän päättää lähteä pois kotoa, perustaa oman ”boksin” ja elää vapaata ja
riippumatonta virkanaisen elämää, järjestää oman olonsa mielensä mukaan.³⁷*

Marja kuitenkin ajautuu kaupungin huvituksien vietäväksi ja tarina antaa selkeän opetuksen kaupunkiin pyrkiville nuorille naisille. Opetus on erikoinen, ottaen huomioon, että se oli julkaistu Hopeapeilissä, kaupunkilaisnaisille suunnatussa lehdessä, joka kohdisti sisältöään pitkälti juuri virkanaisille.³⁸ Kirjoittajan mukaan naisen elämän tarkoitus toteutuu kodin piirissä, mutta tuo esiin sen, että keskustelua naimattomuudesta omana valintana käytiin:

³³ Hapuli 1992, 105.

³⁴ Tapioharju 2010, 38-39.

³⁵ Katso esim. Femina, 'Kuriton sukupolvi', *Hopeapeili*, 2/1937, 5.

³⁶ Männistö 2003, 147.

³⁷ 'Tuija tutkiskelee elämää: itsenäisyyden ongelmia – yksinäisyyden probleema', *Hopeapeili*, 2/1936, 2.

³⁸ Virkanaisista Hopeapeilin sisällössä kappaleessa "Naiset ansiotyössä".

*Koti ja perhe on lähinnä - ainakin hyvin monessa tapauksessa – naisen onnen varmin tae, jos todella tahdomme elää täyttä elämää, uhrautua muitten hyväksi ja löytää onnemme siitä. Mutta – vastaväitteitä kuulemme lukemattomia – meitä kaikkia ei ole luotu avioliittoa varten, emmekä me kaikki sitä haluaisikaan.*³⁹

4. Naisen asema ja rooli

4.1 Nykyaikaisuus naista määrittävänä tekijänä

*Nykyajan naisen kauneus ja nuoruus ei tietenkään ole ainoastaan ruumiinkulttuurin harrastamisen yleistymisen ja kehittymisen seuraus, vaan siihen on vaikuttanut myös avartunut henkinen toiminta, joka on ollut seurauksena siitä, että nainen on astunut miehen rinnalle yhteiskunnalliseen toimintaan.*⁴⁰

Naisen murtautuminen kodin piiristä julkiseen nähtiin läpäisevän kaikki naiseuteen liittyvät ominaisuudet. Naisten vapautuva ja aktiivisempi, nykyaikaiseksi koettu käytös huomattiin ja siitä keskusteltiin Hopeapeilin sivuilla. Kersti Bergroth kirjoittaa siitä, kuinka nykyajan naiset eivät istu kotona odottamassa avioliittoa, vaan heillä on ura ja harrastuksia.⁴¹ Samaa mieltä on nimimerkki Picker, joka sisustamista koskevassa artikkelissaan toteaa, ettei nykyajan naiselle aviomies ole kaiken keskipiste ja huomauttaa kuinka aikaisemmin koteihin on kuulunut miehen oma työhuone, mutta ”nykyään talon herra on saanut luopua kohtuuttomista etuoikeuksistaan”.⁴²

Toini Havu taas pohtii vuoden 1937 ensimmäisessä numerossa ”päivänpolttavaa kysymystä” naisen aktiivisemmasta roolista seurustelusuhhteissa artikkelissaan ”Ennen tytöillä oli kosijoita nyt heillä on – miesystäviä”. Havu keskittyy pohtimaan sitä, onko muuttunut seurustelukulttuuri miehen huonontumisen vai naisen vapautumisen ja nykyajan tulosta. Hän kuvailee naisia, jotka eivät enää näe naimisiin menoa elämänsä päämääränä ja seurustelevat miesten kanssa ilman sen kummempaa tarkoituksenhalua. Havun mielestä nykyajan miesten ryhdittömyys on tulosta nykyaikaisen naisen vapaasta ja rohkeasta elämänkatsomuksesta:

*Onko se ehkä jonkinlaista miessuvun huonontumista, vai johtuuko se lopulta siitä, että nainen on ”astunut ulos elämään” ja tullut ”tasavertaiseksi miehen kanssa” ja että mies tästä on saanut jonkinlaisen kolahduksen eli ”kompleksin”?*⁴³

³⁹ Tuija tutkiskelee elämää: itsenäisyyden ongelmia – yksinäisyyden probleema, *Hopeapeili*, 2/1936, 2.

⁴⁰ Hilma Jalkanen, 'Miten kävelet?' *Hopeapeili*, 9/1937, 23.

⁴¹ Kersti Bergroth, 'Nuoruudentuskaa', *Hopeapeili*, 8/1938, 6.

⁴² Picker, Iloa, 'Lämpöä, elävyyttä kodinsisutukseen', *Hopeapeili*, 9/1938, 34.

⁴³ Toini Havu, 'Ennen tytöillä oli kosijoita nyt heillä on – miesystäviä', *Hopeapeili*, 1/1937, 16.

Toini Havu on kuitenkin päätyneet toisenlaiseen lopputulokseen saman vuoden kesäkuun numerossa, jossa hän jatkaa käymäänsä keskustelua nykyajan naisesta. Tällä kertaa hän käsittelee asiaa Niskavuoren naiset -näytelmän kautta. Havu käyttää esimerkkeinä näytelmän vanhan emännän ja tämän uuden sukupolven miniän hahmoja, jotka hän suoraan määrittelee edustavan perinteistä ja nykyajan naista. Näytelmä käsittelee samalla avioliiton kytkeytymistä nykyajan naiseen. Vanhan emännän mukaan naisen tulisi hiljaa hyväksyä miehensä syrjähyppyt avioliitossa, joka tuo heille avioliiton jatkuvuuden kautta valtaa. Nuori miniä, johon Havu viittaa ”nykyaikaisena, yksilöllistä onnea palvovana naisena”, kauhistelee tällaista avioliittoa. Havun mukaan vanhan emännän hiljaisesti hyväksyvä avioliiton malli on ”vaikea, mutta oikea”.⁴⁴

Havu viittaa lukijoihin ja itseensä uudenaikaisina, nykyaikaisina naisina me muodossa. Hän kehottaa ”meitä nykyaikaisia naisia menemään itsemme, katselkaamme omia avioliittojamme”. Havun mukaan Niskavuoren vanhalle emännälle avioliitto, perhe ja perheen tulevaisuus on pyhä, jonka rinnalla henkilökohtainen onni tai kärsimys on epäoleellista. Nykyaikaan ja nykyaikaisiin ihmisiin hän yhdistää yksilöllisen vapauden ja onnen sekä perinteiden hylkimisen. Toini Havun puheenvuoro koskien nykyajan naiseutta ja nykyaikaa yleensäkin on kiinnostava, koska hän puhuttelee itseään ja lukijoita juuri nykyaikaisena naisena, mutta samalla tuomitsee nykyaikaisena pidetyn toiminnan.

Numerossa neljä vuodelta 1938 Maija Suova käsittelee samaa asiaa vaimosta, miehestä ja anopista kertovan novellin kautta. Novellissa vaimo on ”uudenajan nainen”, joka käy töissä, kun taas anoppi edustaa perinteistä naista, joka omana aikanaan on ollut kotiäiti ja huolehtinut kodin ylläpidosta. Novellissa konflikti syntyy siitä, ettei mies ymmärrä vaimonsa ja äitinsä sukupolvien välistä eroa ja olettaa vaimon toimivan samoin kuin hänen äitinsä aikoinaan avioliitossa toimi, eli omistautui perheenemännyydelle.⁴⁵

Nykyajan nainen on sanapari, joka toistui Hopeapeilin sivuilla silmiinpistävän usein. Lehden lukijaa puhuteltiin ja lukijaan vedottiin nykyaikaisena naisena eli Hopeapeilin sisäislukijaksi asetettiin nykyajan nainen. Tiettyjen urheilulajien harrastaminen tai tietty sisustustyyli saattoi tehdä lukijasta nykyaikaisen naisen selvästi sen positiivisessa merkityksessä.⁴⁶ Myös mainokset vetosivat potentiaalisen kuluttajan nykyaikaisuuteen, jolloin nykyaikaisuus oli jotain tavoiteltavaa. Esimerkiksi hajuvesimainos Hopeapeilin toisesta numerosta toteaa hajuveden olevan nykyajan naiselle

⁴⁴ Toini Havu, 'On sinussa mittaa – olkoon mittaa minussakin', *Hopeapeili*, 6/1937, 24.

⁴⁵ Maija Suova, 'Äiti ja poika', *Hopeapeili*, 4/1938, 18.

⁴⁶ Katso esim. Ättä, 'Verkkopallo nykyajan naisen peli', *Hopeapeili*, 7/1937, 29; 'Asunnosta yksilöllinen koti', *Hopeapeili*, 6/1938, 26.

välttämätön⁴⁷. Näissä artikkeleissa naisen nykyaikaisuus näyttäytyy tavoiteltavana identiteettinä ja elämäntapana, joka läpäisee kaikki elämän osa-alueet.

Nykyaikaista naista käsittelevissä artikkeleissa korostuu kirjoittajien kokemus siitä, että he elivät poikkeuksellista aikaa, mitä tuli naisen rooliin ja sukupuolisuhteisiin. Kirjoituksissa kuvaillaan muutosta ja korostetaan, sekä itse luodaan eroa nykyisyyden ja menneisyyden välille. Vastakkainasettelu kulminoituu keskusteluun vanhemman ja nuoremman sukupolven naisista ja heidän eroistaan, eli perinteisistä ja nykyaikaisista naisista. Myös aikaisemmin esiin tullessa tarinassa kaupunkiin muuttavasta nuoresta naisesta juuri tytön nuoruus ja kenties siitä johtuva tietämättömyys koituvat hänen kohtaloksensa. Muutos koettiin siis ainakin osittain sukupolvierona. Nykyaikaisuus näyttäytyi erityisesti kodin ulkopuolisen toimijuuden muodossa, johon vanhemman sukupolven naisilla ei ollut omana aikanaan samanlaisia mahdollisuuksia.

4.2 Uudenlainen avioliitto ja huoli avioerojen lisääntymisestä

Nykyaika on ihanaa aikaa siinä suhteessa, että se on suonut naiselle vapauden.

Tarhoitan nyt vapautta täysin ja kokonaan hyvässä mielessä. Se on tehnyt miehestä ja naisesta tovereita ja ystäviä, niin että mies ja vaimo voivat tasaveroisina kumppaneita jakaa voiton ja ilon päivät ja tukea ja rohkaista toisiaan pettymyksen ja masennuksen hetkinä.⁴⁸

Näin Mika Waltari kuvailee nykyaikaista avioliittoa. Naisten vähitellen tapahtuvan vapautumisen seurauksena avioliitto muuttui kohti toveriavioliittoa. Miehen valta-aseman sijaan aviopuolisoiden kumppanuus korostui. Uusi, vuonna 1929 säädetty avioliittolaki oli tulosta avioliittoa ja perhe-elämää koskevien käsitysten muutoksesta. Laissa todettiin puolisoitten olevan tasavertaisia ja molempien tuli osallistua perheen ylläpitämiseen. Toveriavioliitto tasa-arvoisesti avioliittoa, mutta toi myös uusia vaatimuksia naisen rooliin. Naisen oli oltava samanaikaisesti vaimo, äiti, rakastajatar ja miehen ystävä. Ei riittänyt, että nainen oli vain hyvä perheenemäntä. Anne Ollilan mukaan uudet vaatimukset oli osoitettu osittain naisen uutta pelottavaa vapautta kohtaan, jolloin nainen pyrittiin kesyttämään avioliittoon.⁴⁹

Perinteiseksi nähtyä avioliittoa kritisoitiin ja useita avioliiton muutosta sivuavia artikkeleita julkaistiin *Hopeapeilissä*. Niin naisen kuin miehenkin perinteiseen rooliin avioliitossa kohdistui kritiikkiä. Artikkeleissa on havaittavissa kannanottoja tasavertaisemmän avioliiton puolesta; myös

⁴⁷ *Hopeapeili*, 2/1936, 3.

⁴⁸ Mika Waltari, 'Mies ja nainen – kaksi maailmaa', *Hopeapeili*, 3/1937, 15.

⁴⁹ Ollila 1990, 282–283.

miehen tulisi osallistua kodin hoitoon sekä naisen perheen elatukseen. Mika Waltari kritisoi useampaankin otteeseen ja varsin kovasanaisesti aviomiehen asemaa perheen elättäjänä. Hän kuvaili miehen roolia sanalla ”riisto-objekti”⁵⁰ ja ilmaisia, ettei useimpien aviomiesten mielestä vaimo tee muuta kuin ”ruinaa lakkaamalla talousrahoja”⁵¹. Myös Maija Suova antaa varoittavan esimerkin vaimosta, joka kohtelee miestään vain elättäjänä artikkelissa ”Ei enemmän – vaan tasaisemmin jakautunutta itsekkyyttä avioliittoihimme”.⁵²

Avioerot olivat alkaneet lisääntyä 1800-luvun lopusta lähtien ja niiden lisääntyminen liitettiin modernisoitumisprosessiin, kaupunkikulttuuriin ja naisten yhteiskunnalliseen vapautumiseen. Erojen kokonaismäärä kaksinkertaistui 1920-luvulla ja noin puolet eroista tapahtui neljässä suurimassa kaupungissa. Suomen väestöstä vain 11 % asui kaupungissa, joten avioerot olivat siellä huomattavasti yleisempiä kuin muualla.⁵³

Avioerojen yleistyminen ja siitä syntynyt keskustelu on havaittavissa myös Hopeapeilissä. Avioeroihin otettiin kantaa ja niiden syitä pohdittiin. Aiheen saama laaja huomio kertoo siitä, että kyse tosiaan oli yleistyvistä ilmiöistä. Anne Ollila mainitsee, että juuri nykyaikainen nainen asetettiin syntipukiksi erojen lisääntymiselle.⁵⁴ Tätä näkemystä Hopeapeilissä edustaa ainakin Toini Havu, joka laittaa yleistyneet avioerot suoraan nykyaikaisiksi määriteltyjen naisten kontille jo esiin tullessa artikkelissaan Niskavuoren naiset -näytelmästä:

*Ja ehkäpä, - jos nykyaika tuntisi hiukan enemmän Niskavuoren emännän kaltaisia naisia, jotka eivät kaikista vähistä lakkaisi avioliiton velvoituksia täyttämästä, meillä olisi vähemmän avioeroja eikä niistä tarvitsisi kirjoitella 'päivänpolttavina kysymyksinä'.*⁵⁵

Ollilan mukaan avioeroja haettiin erityisesti juuri siitä syystä, että aviopuolison ei koettu täyttävän hänelle asetettuja rooliodotuksia. Nykyaikainen nainen saattoi viehättää kodin ulkopuolella, mutta naimisiin mennessä hänen odotettiin asettuvan perheenemännän rooliin.⁵⁶ Maija Suovan kirjoittamassa novellissa vuodelta 1938 käsitellään juuri kyseistä asiaa. Novelli kertoo vastaviihtytystä ja yhteen muuttaneesta avioparista. Vaimo on toimistotyössä käyvä nainen, jonka työhön aviomies on suhteen alussa suhtautunut kannustavasti ja jopa tarjoutunut ottamaan aamukahvinkeiton

⁵⁰ Mika Waltari, 'Entä ansioisä?', *Hopeapeili*, 11/1936, 14.

⁵¹ Mika Waltari, 'Isä ja tytär', *Hopeapeili*, 2/1938, 18.

⁵² Maija Suova, 'Ei enemmän – vaan tasaisemmin jakautunutta itsekkyyttä avioliittoihimme', *Hopeapeili*, 2/1937, 15.

⁵³ Ollila 1990, 283–286.

⁵⁴ *ibid.*

⁵⁵ Toini Havu, 'On sinussa mittaa – olkoon mittaa minussakin', *Hopeapeili*, 6/1937, 42.

⁵⁶ Ollila 1990, 283–286.

harteilleen vaimonsa työmäärää tasoittaakseen. Yhteiselön edetessä mies kuitenkin närkästyty siihen, ettei vaimo hoida kotia ”kuten kuuluisi” ja toteaa:

Mutta sinullahan on näet ansiotyö, joka vapauttaa sinut kaikista naisten tavallisista velvollisuuksista. Ikään kuin minä en ansaitsisi sen verran enemmän, että se korvaisi tuon sinun kahvinkeittosi.⁵⁷

Liitto päättyy Suovan novellissa eroon johtuen juuri avioliittoa koskevista rooli-odotuksista. Novelli myös nostaa esiin naisten ansiotyötä koskevan yhteiskunnallisen keskustelun, jota käsittelee seuraavassa kappaleessa.

Numerossa 8 vuodelta 1937 Maija Suova pureutuu avioerojen syihin ja seurauksiin. Suova korostaa avioerojen synnyttämää epätasa-arvoista asemaa puolisoitten välillä, jossa eronneen naisen asema on yhteiskunnallisesti sekä taloudellisesti vaikeampi kuin miehen.⁵⁸ Hopeapeili vaikuttaa suhtautuneen varsin ristiriitaisesti uudenlaiseen avioliittoon. Osa toimittajista kannattaa tasa-arvoisempaa avioliittoa, osa taas näkee sen ja erityisesti nykyaikaisen naisen aiheuttavan kielteisiä lieveilmiöitä liitoissa, kuten avioeroja. Avioeroihin suhtautuminen on kuitenkin aina varsin kielteinen ja usein Hopeapeilin toimittajat antoivat neuvoja, kuinka avioliiton saa kestämään, mikä yhdistää lehden linjaa.

4.3 Naiset ansiotyössä

Teollistuminen oli erottanut palkkatyön perhe-elämästä. Perheestä tuli vahvasti yksityistä aluetta, joka vahvisti jaottelua yksityiseen ja julkiseen. Naisen toimintakentäksi määriteltiin yksityinen elämäntila ja miehen maailmaksi julkinen. Samanaikaisesti voimistui perheideologia, jossa ydinperhe oli yhteiskuntaa tukeva malli ja jossa naisen tehtävänä oli ylläpitää tätä perhemallia.⁵⁹ Avioliittolain näkökulmasta ydinperhe näyttäytyi ainoana hyväksyttävänä elämäntapana, jota valtion tuli edistää.⁶⁰

Perheenemännyys ja kodinhoito nähtiin naisen luontaisena ominaisuutena. 1920-luvulla Suomessa oli korostunut kotitalousideologia, jonka ihanteena oli, ettei naisen tarvitsisi kodinhoidollisten töiden ohella käydä muussa ansiotyössä, kun kodinhoito nähtäisiin oikeana ammattina. Tämä ajatus konkretisoitui samaan avioliittolakiin vuonna 1929, joka oli tasa-arvoistanut avioliittoa. Lain mukaan vaimon osuus perheen elatuksesta ja toimeentulon hankinnasta täytyi kotitaloudenhoitajana. Naisten

⁵⁷ Maija Suova, 'Aamukahvi', *Hopeapeili*, 8/1938, 13.

⁵⁸ Maija Suova, 'Viisasten kivi', *Hopeapeili*, 8/1937, 18.

⁵⁹ Ollila 1990, 263.

⁶⁰ Kaarninen 1995, 73.

tuli hoitaa kotia samalla otteella kuin mies hoiti ansiotyönsä.⁶¹ Kyseistä lakia on tosin sittemmin kritisoitu miehen elättäjäroolin korostamisesta ja naisen sitomisesta tiiviimmin kodin piiriin⁶², mihin myös Ollila viittasi todetessaan lain olleen suunnattu uuden naisen vapautta kohtaan.⁶³

Modernin, nykyajan naisen elämäntavaksi miellettiin naisten lisääntyvä työssäkäynti, mikä mahdollisti itsenäisyyden ja naimattomuuden.⁶⁴ Ansiotyötä tekevä nainen oli ristiriidassa yhteiskunnallisen käsityksen kanssa naisen roolista, mikä aiheutti ulkopuolelta tulevan kritiikin lisäksi sisäisiä konflikteja naisille itselleen. Kersti Bergrothin mukaan yksi ansiotyötä tekevän naisen hankaluuksista oli alemmuuden tunne sen takia, että he ovat naisia ja tuntevat siksi syyllisyyttä ansiotyön tekemisestä.⁶⁵

Naisen kodin ulkopuolinen ansiotyö oli yksi keskustelluimpia aiheita *Hopeapeilin* sisällössä. Lehdessä puhuttiin jatkuvasti virkanaisista ja virkanaisten elämäntavasta. Lukijaa puhuteltiin useasti suoraan virkanaisena tai vaikkapa konttorityttönä, jolloin sen oletettiin olevan vakio. Kiireiselle virkanaiselle pyhitettiin artikkeleita kauneudenhoitoa⁶⁶ sekä esimerkiksi urheilua⁶⁷ ja pukeutumista⁶⁸ ajatellen. *Hopeapeili* suuntasi lehteä selkeästi ansiotyötä tekeville naisille ottaen huomioon edellisen tyyppiset artikkelit ja ohjeet virkanaisen arjen helpottamiseksi. Kodinhoidolliset ohjeet taas puuttuivat lähes kokonaan lehden sivuilta, mikä osaltaan kertoo lehden oletetusta lukijakunnasta. Olihan Ida Pekari halunnut luona *Hopeapeilistä* juuri kulttuuriin keskittyvän kaupunkilaisnaisen lehden ja ansiotyön tekeminen oli kaupungeissa yleisempää kuin maaseudulla.⁶⁹

Kun *Hopeapeili* asetti lukijan virkanaisen asemaan, kirjoitusten sävy koskien naisten ansiotyötä oli positiivinen. Naisten nykyaikaisuus ja työssäkäynti kulkivat myös käsi kädessä lehden sivuilla. Tästä huolimatta lehdessä julkaistiin naisen ansiotyötä kritisoivia ja siihen liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuvia kirjoituksia. Miksi *Hopeapeili* asetti lehden sisäislukijaksi ansiotyötä tekevän naisen, mutta samalla kritisoi häntä?

Numerossa 6 vuodelta 1938 Toini Havu käsittelee virkanaiseuden ja erityisesti avioliiton dilemmaa artikkelissaan ”Naisia ja virkanaisia.” Havu osallistuu keskusteluun romaanina kautta, jonka päähenkilö on virkaäiti: ”se probleema, jota yhteiskunta ei ole vielä pystynyt ratkaisemaan”, mutta

⁶¹ Männistö 2003, 126.

⁶² Korppi-Tommola 2005, 35–36.

⁶³ Ollila 1990, 282–283.

⁶⁴ Hapuli 1992, 107–108.

⁶⁵ Kersti Bergroth, ’Alemmuuden tunteita’, *Hopeapeili*, 2/1936, 11.

⁶⁶ Katso esim. Nitta, ’Virkanaisen viikko’, *Hopeapeili*, 2/1938, 36.

⁶⁷ Katso esim. Ättä, ’Verkkopallo nykyajan naisen peli’, *Hopeapeili*, 7/1937, 29.

⁶⁸ Katso esim. Viiva [Linda Eerikäinen], ’Virkanainen lähtee lomalle’, *Hopeapeili*, 6/1937, 27.

⁶⁹ Malmberg 1991, 206.

joka on antanut paljon puheenaihetta. Havu jakaa virkanaiset niihin, joiden on olosuhteiden pakosta välttämätöntä tehdä ansiotyötä, sekä niihin, jotka mainiosti tulisivat toimeen miehensä tuloilla, mutta siitä huolimatta pitävät virkaa. Jälkimmäisten naisten motiivina korostuu tavoite itsenäiseen elämään. Havu ilmaisee naisen ansiotyön olevan ajankohtainen kysymys, jopa trendikästä.⁷⁰ Myös jo aikaisemmin esiin tulleessa Maija Suovan novellissa aviomiehen mielestä hän ansaitsi enemmän, joten olisi luonnollista, että vaimo tekisi enemmän kotitöitä.⁷¹

Toini Havu käsittelee virkanaiseuden käänköpuolta samaisessa artikkelissa. Hän huomauttaa, että nykyaikainen naiskasvatus suuntaa naiset tekemään työtä kodin ulkopuolella, vaikka se kaksinkertaistaa heidän työnsä, eli tulee lisäksi kodinhoidollisiin töihin. Artikkelissa naisen ansiotyö näyttöytyy sopivana silloin, kun muita vaihtoehtoja ei ole. Naimisissa olevan naisen työnteko, joka tulisi miehensä varoilla toimeen, näyttöytyy Havun mukaan sopimattomana.⁷² Samaa mieltä on nimimerkki Rosalinda, jonka mukaan korkeassa asemassa olevan miehen vaimon ”tehtävänä on täydentää ja syventää miehensä työtä”.⁷³ Puheenvuoroja yhdistää käsitys siitä, että ansiotyö on sopivaa naimattomille naisille sekä silloin, kun se on välttämätöntä. Lehdessä ei käsitelty naisten elämäntapaa, joiden oli olosuhteiden pakosta tehtävä töitä, vaan keskustelua käydään enemmänkin yhteiskunnallisista ja sosiaalisista normeista. Oletetulle lukijakunnalle työ oli valinta, ei välttämättömyys.

Numerossa kuusi 1937 Hopeapeili haastattelee menestynyttä naisarkkitehtia Adrienne Gorskaa, Hopeapeilissä ylistetään Gorskan uraa ja todetaan, että naisia on liian pitkään totuttu pitämään vähemmän kykeneväisenä suorittamaan vastaavanlaisia tehtäviä miehiin verrattuna. Haastattelussa käsitellään myös työurallaan näin hyvin menestyneen naisen ajatuksia avioliitosta ja perhe-elämästä. Gorskan mukaan edellisiä ei voi yhdistää niin vaativaan ammattiin kuin hänellä on, koska naisen asema kodissa on liian tärkeä. Naisen, joka haluaa tehdä vaativaa ja aikaa vievää työtä on valittava joko tai.⁷⁴

Gorskan menestyksekkäs ura on kuitenkin poikkeus sääntöjen joukossa. Lehdessä selviää, että arkkitehdiksi opiskellut nainen joutuu useammin miesarkkitehdin konttoriapulaiseksi, kuin pääsee etenemään urallaan. Arkkitehti Salme Setälä kertoo Hopeapeilin numerossa viisi vuodelta 1938

⁷⁰ Toini Havu, 'Naisia ja virkanaisia', *Hopeapeili*, 6/1938, 22.

⁷¹ Maija Suova, 'Aamukahvi', *Hopeapeili*, 8/1938, 13.

⁷² *ibid.*

⁷³ Rosalinda, 'Ensimmäinen emäntä eli huomattavassa asemassa olevan miehen puoliso', *Hopeapeili*, 1/1937, 5.

⁷⁴ 'Nainen, jolle rakentaminen on tullut elämänsisällykseksi - Arkkitehti Adrienne Gorska kertoo haastattelijalle työstään ja elämään suhtautumisestaan', *Hopeapeili*, 6/1937, 21.

arkkitehdin ammatin tarjoavan mahdollisuuksia naiselle vain, jos nainen on tarpeeksi miehekäs kyetäkseen hankkimaan itselleen töitä, tai jos hän on arkkitehdin kanssa naimisissa.⁷⁵

Artikkeli Gorskasta on kiinnostava ristiriitaisuudessaan. Toisaalta hänestä puhutaan hyvin ylistävästi. Hän on naisena päässyt murtautumaan miesten maailman menestykseen. Toisaalta taas painotetaan sitä, kuinka perhe ja koti merkitsevät naiselle eniten. Gorskaa haastatellut henkilö vihjaa vielä lopuksi, että kysymys avioliitosta ja perhe-elämästä ”koskettaa hylättyjä unelmia”⁷⁶. Perinteisestä roolista poikkeavan naisen nähtiin tekevän uhraus hänen todellisesta kutsumuksestaan, mikä tarkoitti vaimona ja äitinä olemista.

Näkisin, että virkanaisia käsittelevät ja virkanaisille suunnatut jutut kertovat lehden arvomaailmasta. Omistamalla kirjoituksia normeja rikkoville naisille ja tekemällä juttuja heidän elämäänsä helpottaakseen, Hopeapeili normalisoi ja kannusti naisia murtautumaan kodin piiristä. Aihetta kritisoivat artikkelit kertovat kuitenkin siitä, että virkanaisen elämään liittyi tiettyjä ehtoja ja naisen ansiotyö erityisesti avioliitossa jakoi mielipiteitä. Nainen ei voinut vapaasti yhdistää perinteistä rooliaan nykyaikaisen naisen rooliin.

4.4 Virkanainen ei ole oikea nainen?

Valitettavasti usein nainen, joka vain ei satu juuri samalla tavalla olemaan 'ansioäiti', katselee vakinaisessa toimessa olevaa perheenäitiä karsain silmin, jonkinlaisena lajistaan huonontuneena, epänaissellisenä yksilönä, joka koettaa 'väärällä' tavalla välttää kodin 'ikäviä', epäkiitollisia velvollisuuksia'. Tämä käsitys edustaa samalla lähinnä yleistä mielipidettä.⁷⁷

Näin Maija Suova pohti ansioäidin asemaa hänestä käytävässä keskustelussa ja tuo ilmi yleisen mielipiteen ansiotyötä tekevästä äidistä. Äidin työnteon pelättiin olevan pois naisen tärkeimmästä tehtävästä ja erilainen naisellisuus, joka ei määrittynyt suhteessa perherooliin tai aviopuolisoon koettiin ristiriitaisena. ”Oikea naiseus” oli äidin ja aviovaimon roolien sisäistämistä.⁷⁸

Erityisesti vanhempi sukupolvi näki naisen työnteon ja kouluttautumisen turmiollisena naisen oikean kutsumuksen, perheenemännyyden kannalta. Tiina Männistön mukaan pelättiin, että akateemiset naiset vieraantuvat kodin askareista. Naisen kaiken toiminnan piti ensisijaisesti olla

⁷⁵ 'Mille uralle lapsenne aikoo? Ylioppilaskokelaiden äidit haastateltavina', *Hopeapeili*, 5/1938, 11.

⁷⁶ 'Nainen, jolle rakentaminen on tullut elämänsisällykseksi - Arkkitehti Adrienne Gorska kertoo haastattelijalle työstään ja elämään suhtautumisestaan', *Hopeapeili*, 6/1937, 36.

⁷⁷ Maija Suova, 'Ansioäiti eli vaimo, jonka minulle annoit', *Hopeapeili*, 2/1936, 24.

⁷⁸ Hapuli 1992, 107–108.

yhteensovitettavissa avioliiton ja perheen kanssa. Naisen rooli ja tarkoitus määrittyi aina jonkun muun kuin hänen itsensä kautta; hän oli ennen kaikkea jonkun tuleva tai nykyinen puoliso tai äiti.⁷⁹ Itsenäinen työ tai opiskelu ei sopinut tähän yhtälöön, koska se teki naisesta itsenäisen toimijan. Siirtyessään palkkatyön tai yhteiskunnallisen vaikuttamisen maailmaan, naisiin kohdistui monenlaisia epäilyksiä. Koska julkinen maailma kuului miehille, naisten naisellisuus kyseenalaistettiin ja kodin piiristä poistunut nainen sai siveydeltään epäilyttävän leiman. Kaisa Vehkalahti toteaa Modernin lumo ja pelko teoksessa, että virkauran valinneet naiset valitsivat samalla naimattomuuden ja naisellisuuden torjumisen.⁸⁰ Eräessä Hopeapeilissä julkaistussa novellissa, joka käsitteli avioliittoa ja naisten työssäkäyntiä, aviomies toteaa seuraavaa itsensä elättävästä naisesta:

*Olen havainnut kerta kerran jälkeen, että nuo taloudellisesti riippumattomat naiset luulevat voivansa rikkoa kaikkia sovinnaisuuden sääntöjä, ilman että kukaan on tietääkseenkään.*⁸¹

Mielestäni vaikuttaa siltä, että naisten ansiotyöhön kriittisesti suhtautuneet näkivät naisen perinteisestä roolista poikkeavan toiminnan ikään kuin porttiteoriaa kohti pahimmillaan sukupuoliroolien täydellistä romahtamista, kuten yllä oleva sitaatti osoittaa. Roolit olivat toisiaan poissulkevia ja siksi niiden yhdistäminen oli ongelmallista. Kuten Hopeapeilin haastattelema arkkitehti oli todennut; nainen voi menestyä urallaan vain, jos hän on tarpeeksi miehekäs.

Ansiotyö ei kuitenkaan ollut välttämättä ongelma, kunhan nainen ei laiminlyönyt oikeaa ja tärkeintä tarkoitustaan. Lokakuun numerossa 1938 Hopeapeili julkaisi artikkelin koskien menestyneen journalistin uraa. Kyseisestä uranisesta todetaan seuraava:

*Hän ei kuitenkaan unohda emännänvelvollisuuksiaan. Hänessä yhtyy onnistuneesti vallasnainen ja itsensä elättävä rouva, mikä suuresti on lisännyt hänen nauttimaansa ihailua ja suosiota.*⁸²

Työn ja kodin yhdistämisestä kunnioitettavasti oli siis mahdollista, mutta virkanaisen ja perheenemännän vastakkainasettelu on silti läsnä lehden sivuilla. Jo esiin tulleessa ”Naisia ja virkanaisia” artikkelissa kodinhoidon ja virkatyön yhdistävästä naisesta todetaan:

⁷⁹ Männistö 2003, 129–130.

⁸⁰ Vehkalahti 2000, 145.

⁸¹ Sophie Kerr, ’Suojamuuri’, *Hopeapeili*, 3/1937, 22.

⁸² ’A.A. Geneviene Tabouis – sanomalehtinainen, jonka otollisena hetkenä julkaisema kirjoitus kaatoi ministerin’, *Hopeapeili*, 10/1938, 8.

*Sinä olet tulevaisuuden nainen, täydellinen nainen yht'aikaa nainen ja virkanainen!*⁸³

Lause tuo esiin naisen roolista käytävän keskustelun kaksijakoisuuden. Nainen oli joko perinteistä naiskäsitystä edustava ”oikea nainen” tai moderni, työtä tekevä virkanainen. Lause kuitenkin kertoo myös asenteiden muutoksesta. Vaikka Havu kritisoi samaisessa artikkelissa naimisissa olevan naisen työntekoa hän esittää, että naisen yhteiskunnallinen rooli tulee monimuotoistumaan ja antaa sille tukensa.

Ottaen huomioon kuinka tärkeä identiteetti ja äidin rooli naisena olemisessa oli, on kiinnostavaa, kuinka vähän sitä käsiteltiin *Hopeapeilissä*. Vaikka *Hopeapeili* oli alusta asti tehnyt selväksi olevansa enemmänkin virkanaisten kuin perheenemäntien lehti, oli äitiys erittäin vahva naiseutta määrittävä tekijä ja tavoiteltava rooli. Äidin kodin ulkopuoliseen työntekoon kyllä otettiin ajan keskustelun mukaisesti kantaa, mutta itse äitiyttä ja lapsia käsittelevät jutut puuttuvat lähes kokonaan lehden sivuilta.

Suoraan lapsiin liittyviä artikkeleita oli tutkimusaikavälilläni tasan kaksi. Toinen käsitteli muodikkaita vaatteita, joilla voi pukea nuoret tytöt ja toinen ”lastenhotellia” Berliinissä.⁸⁴ Jälkimmäinen on siinäkin mielessä kiinnostava, että se käsitteli lastenhoitopaikkaa, minne lapset voi viedä yöksi, kun äiti haluaa lähteä huvittelemaan. Näiden kahden jutun lisäksi muun muassa Mika Waltari kirjoitti lehteen isyydestä ja lapsiin viitattiin kodin yhteydessä. Kuitenkin suoraan lastenhoitoon liittyvät asiat puuttuvat. Lapsien poissaolo *Hopeapeilin* sisällöstä voi nähdä kertovan sen linjasta; lehti oli suunnattu hyvin toimeentuleville naisille, joilla todennäköisesti oli kotiapulainen tai lastenhoitaja. Samalla kuitenkin näkisin, että nainen on joutunut valitsemaan äitiyden ja virkatyön välitä.

5. Hopeapeilin linjaa etsimässä

5.1 Akateemiset ja itsenäiset naiset lukijoiden esikuviksi

Hopeapeilin linja naisen roolista yhteiskunnassa näyttäytyy varsin ristiriitaisena. Toisaalta lehden sisäislukijaksi asetetaan virkanainen ja samaan aikaan lehden sivuilla käydään keskustelua siitä, onko naisen ja erityisesti äidin ansiotyö naiselle edes sopivaa. Oman lisänsä yhtälöön tuo se, että lähes jokaisessa numerossa esiteltiin joku akateeminen, urallaan menestynyt tai naisen yhteiskunnalliseen asemaan vaikuttanut nainen. Artikkeleissa heidän menestystään kuvailtiin ylpäesti ja tavoittelemisen

⁸³ Toini Havu, 'Naisia ja virkanaisia', *Hopeapeili*, 6/1938, 22.

⁸⁴ Viiva [Linda Eerikäinen], 'Pikkutyön puku äidin sisäisen olemuksen kuvastajana', *Hopeapeili*, 6/1938, 16; 'Lastenhotelli Berliinissä', *Hopeapeili*, 1/1938, 32.

arvoisena. Akateemiset, miesten maailmassa menestyneet naiset nostettiin ikään kuin esikuviksi lukijoille.

Lehdessä muun muassa käytiin läpi Marie Curien elämä ja teot.⁸⁵ Säännöllistä sisältöä lehteen loi Hanna Asp, joka oli kirjoittanut ylioppilaaksi 1890 ja sen jälkeen opiskellut filosofian kandidaatiksi Helsingin yliopistossa anottuaan siihen erityislupaa Venäjän keisarilta. Asp teki useita juttuja Hopeapeiliin muistellen omia opiskeluaikojaan ja muun muassa opintomatkojaan ulkomaille. Asp oli opiskellut Minna Canthin tytärten kanssa ja tunsivat heidän äitinsäkin henkilökohtaisesti. Asp kuvailee usein kirjoituksissaan opiskelukokemuksiaan miesvaltaisessa yliopistossa.⁸⁶ Aspin elämä oli erityisesti omana aikanaan poikkeuksellista ja normeja rikkovaa.

Yksittäisten menestyneiden naisten ylösnoston lisäksi lehti teki juttuja naisista, jotka tekivät naisille epätyypillisiä, miehille kuuluvaksi katsottuja tai miehiseksi määriteltyjä asioita. Esimerkiksi Hopeapeilin numerossa 8 vuodelta 1937 artikkelissa ”Rohkea, jäntevä, siro – nykyajan nainen ei pelkää vaaraa työssä eikä leikissä” esiteltiin amerikkalainen nainen, joka on valinnut sähköasentajan ammatin. Jutussa todetaan naisen valinneen ammatin, joka on ”tähän asti katsottu yksinään kuuluvan miehille.”⁸⁷ Näin Hopeapeili nosti esiin perinteisen naisen roolista poikkeavia naisia.

Naisen perinteisestä roolista poikkeavien henkilöiden lisäksi Hopeapeili esitteli yleensä muita, usein ajalleen epätavallisia naisten saavutuksia, kuten naisten perustaman ja ylläpitämän hotellin⁸⁸ ja vain naisista koostuvan orkesterin⁸⁹. Itsenäiset naiset saivat myös tilaa lehdessä, erityisesti matkakertomusten muodossa. Yksin matkustavat naiset tekivät reportaaseja, joissa he kuvailivat matkan kulkua, kohdemaata ja kulttuureja. Juuri naisten itsenäisyys korostuu kertomuksista. Maisemien ja tapojen lisäksi reportaaseihin sisältyi katsaus paikallisten naisten yhteiskunnalliseen asemaan.⁹⁰

5.2 Kannanottoja naisten yhteiskunnalliseen asemaan liittyen

Miesten parempi yhteiskunnallinen asema ei jäänyt kokonaan käsittelemättä Hopeapeilin sivuilla, vaikka Ida Pekari olikin painottanut, ettei Hopeapeili ollut naisasialehti. Usein sivulauseilla tuotiin

⁸⁵ ’Ainoa kuuluisuus, jota maine ei pystynyt turmelemaan’, *Hopeapeili*, 11/1938, 8.

⁸⁶ Katso esim. Hanna Asp, ’Kieltä ja elämää oppimassa’, *Hopeapeili*, 3/1937, 10; Hanna Asp, ’Kuinka nainen ennen vanhaan tuli ylioppilaaksi’, *Hopeapeili*, 5/1937, 10.

⁸⁷ ’Rohkea, jäntevä, siro – nykyajan nainen ei pelkää vaaraa työssä eikä leikissä’, *Hopeapeili*, 8/1937, 19.

⁸⁸ Rose Thyregod, ’Tanskalaista viihtyisyyttä ja käytännöllisyyttä’, *Hopeapeili*, 3/1938, 24.

⁸⁹ M.S. Helsinki on saanut naisorkesterin, *HP* 4/1938, 7.

⁹⁰ Katso. esim. Rep. ’Suomalainen nainen käy oppimassa liiketaitoa Pariisittarelta– Kauppakorkeakoululaiset ja heidän opettajansa Pariisin maailmannäyttelyyn tutustumassa’, *Hopeapeili*, 7/1937, 12; Ellinor Ivalo, ’Haaremin joutilaisuudesta maanpuolustusvelvollisuuksien suorittajaksi’, *Hopeapeili*, 12/1937, 13.

esiin naisten kokema vähättely ja miesten ylivalta. Tällaisesta jutusta hyvä esimerkki on Hopeapeilin numerossa 11 vuodelta 1938 esittelemä Rotterdamilainen naistenpankki. Pankki oli siitä poikkeuksellinen, että se oli naisten johtama, sen henkilökuntaan kuului vain naisia ja se palveli yksinomaan naisia. Pankin tarkoituksena oli antaa luotettavaa taloudellista opastusta raha-asioihin tottumattomallekin naiselle eli pyrkiä edistämään naisten itsenäisyyttä. Artikkelissa todetaan seuraavasti:

*Siellä asiakas voi rauhallisesti uskoutua kokeneen naisjohtajan ohjattavaksi, sillä tämä ei ajattele hänestä miesten kummalliseen tapaan: >Hänhän on vain nainen>.*⁹¹

Hopeapeilissä käsiteltiin varsin runsaasti naisten yhteiskunnallista asemaa ja sen muutosta. Kiinnostava on kuitenkin tapa, jolla lehden toimittajat lähestyivät aiheita. Naisten asemaa ei käsitelty suoraan sellaisenaan, vaan yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuttiin jonkin toisen, usein näennäisesti kevyen asian varjolla. Useimmiten Hopeapeilin toimittajat käsitelivät ”vaikeampia” aiheita kulttuurin, erityisesti kirjallisuuden ja näytelmien kautta ja toivat artikkeleissa ilmi oman mielipiteensä asiaa koskien joko suoraan tai rivien välistä ilmaistuna. Pyrittiinkö näiden epäsuorien ja keveiden aiheiden taakse naamioitujen kannanottojen kautta vaikuttamaan lukijoihin?

Nimimerkki Femina kritisoi artikkelissaan koskien suosittua elokuvaa varsin kovasanaisestikin elokuvan opetusta, jossa perheellinen miespäähahmo kaltoinkohtelee vaimoaan ja perhettään, sekä myös sivusuhteissa pitämiään naisia. Elokuvassa erityisesti vaimon tulisi vain hyväksyä hänelle langennut osa ja miehen menettely. Femina toteaa, ettei elokuva ”suinkaan miehen arvoa naisen silmissä pysty kohottamaan. Vai eikö tämä ole tarpeellistakaan?”. Osansa kritiikistä saa myös elokuvan ohjaaja:

*Kukin meistä etsii säveltään omalla tavallaan. Mutta tarkoittaako Helsingissä äsken suurta yleisömenestystä saavuttaneen 'Intermezzo'-nimisen ruotsalaisen elokuvan tekijä, että vain miehellä on oikeus, vieläpä sangen 'omalla tavallaan' oikeus etsiä 'omaan säveltään'?*⁹²

Järjestötoimintaan kytkeytyneen historiansa takia suomalaisilla naistenlehdillä oli juuret yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Naistenlehtien toimituksissa oli perinteisesti toiminut kouluttautunut sivistyneistöä, joka määritteli lehden ideologian ja tavoitteet, joita lehti sitten levitti alempien yhteiskuntaluokkien naisille.⁹³ Raili Malmberg on maininnut, että naistenlehdet ovat

⁹¹ 'Rotterdamien naistenpankki', *Hopeapeili*, 11/1938, 12.

⁹² Femina, 'Kadonnut sävel', *Hopeapeili*, 4/1937, 5.

⁹³ Töyry 2005, 97–98.

toimineet tiedonjakajina ja vaikuttajina naisia ja perhettä koskevissa asioissa, mutta tieto on voitu verhota helposti ymmärrettävän esitystavan taakse.⁹⁴ Näkisin, että Hopeapeilissä on toimittu juuri näin. Yhteiskunnalliseen keskusteluun on otettu osaa kevyempien, lehden linjaa seuraavien asioiden varjolla. Hopeapeilissä lukijaa ei kuitenkaan puhutella ylhäältä päin, vaan tasavertaisena ystävättärenä. Lehdessä korostetaan kirjoittajan ja lukijan välistä samankaltaisuutta puhumalla ”meistä” ja sanavalintojen perusteella lukija asetetaan taustaltaan ja arvoiltaan samaan asemaan kirjoittajan kanssa. Eroa tehdään ”meidän” ja ”muiden” välille. Hyvä esimerkki löytyy Hopeapeilin numerosta 7 vuodelta 1937, jossa nimimerkki Rosalinda pohtii voiko uusien ihmisten kanssa ystäväystyä tietämättä heidän taustojaan:

*Voimmeko ystäväystyä ihmisten kanssa, jotka sattuma on viskannut viereemme, mutta joiden kanssa ehkä emme voikaan jatkuvasti ylläpitää seurustelua? [...] vaikkapa heidän kielenkäyttönsä ei ehkä ilmaisekaan yhtä perusteellista koulusivistystä kuin omamme ja vaikka heillä ei olisikaan yhtä tarkkoja tietoja sukunsa suuruudesta kuin ehkä itsellämme on.*⁹⁵

Lehdessä esiintyvä kirjoitustapa ei ole suoraan lukijaa valistava, mutta tekee eroa oikean ja väärän välille. Yhteiskunnallisia epäkohtia esiin nostamalla toimittajat ilmaisivat oman mielipiteensä asiaa koskien, mutta epäselväksi jää, pyrittiinkö näillä kannanotoilla tarkoituksellisesti vaikuttamaan lukijoihin.

6. Yhteenveto

Vuosisadan vaihteen modernisaatioprosessi muutti yhteiskuntaa ja sukupuolisuhteita, jossa ensimmäinen maailmansota oli merkittävä vedenjakaja. Naisten oikeudet olivat ottaneet suuria harppauksia samalla kun asenteet perinteisiä sukupuolirooleja kohtaan muuttuivat. Suomessa rakenteelliset muutokset, kuten kaupungistuminen mursi perinteistä maatalousyhteiskuntaa, joka mahdollisti myös naisten roolin monimuotoistumisen. Kaupungeista muodostuikin modernin elämän keskus, jonne muuttaminen mahdollisti irtautumisen tiiviistä, usein perinteisestä elämänpiiristä. Maskuliinisuuden ja feminiinisyyden nähtiin olevan radikaalin muutoksen alaisena, mutta kokemus kulminoitui naiseen.

⁹⁴ Malmberg 1991, 285.

⁹⁵ Rosalinda, 'Kesälomatuttavuudet', *Hopeapeili*, 7/1937.

Hopeapeili itsessään on todiste naisen aseman ja ajan naiskäsityksen murroksesta 1930-luvun lopulla. Naistenlehtien perustaminen heijastaa oman aikansa ilmiöitä. Hopeapeili perustettiin Eeva-lehden kilpailijaksi, mutta taustalla vaikutti tarve uudenlaista naista puhuttelevalle ja hänen elämäntyylään käsittelevälle lehdelle. Hopeapeili oli suunnattu itsenäisille kaupunkilaisnaisille, joita kiinnosti enemmän muoti ja kulttuuri kuin perhe ja kodinhoidolliset sisällöt lehdessä. Toisin sanoen naisille, jotka edustivat ”uudenlaista naiseutta”.

Hopeapeilissä naisen muuttunut asema on selkeästi huomattu ja se nousee lehdessä keskeiseksi teemaksi. Erityisesti naisten rooliodotusten muutokset herättivät keskustelua. Naisten kodin ulkopuolinen työnteko, tasa-arvoisempi avioliitto ja yleisesti nykyaikaisuus naista määrittävänä tekijänä nousivat keskeisiksi teemoiksi lehdessä. Lehdessä nykyaikainen naiseus näyttäytyi kodin ulkopuolisen toimijuuden muodossa. Nykyaikainen nainen saattoi vaikuttaa elämänsä suuntaan itse. Avioliitto tai perheen kautta eläminen ei ollut naisen ainoa vaihtoehto, vaan hän saattoi harrastaa, rakentaa uraa ja ylipäätään elää itsenäisemmin. Naisen perinteinen rooli aviovaimona ja äitinä haastettiin virkanaista ja naisen ansiotyötä käsittelevien artikkeleiden muodossa ja lehdessä nostettiin jalustalle naisia, jotka poikkesivat selkeästi perinteisestä naiskuvasta.

Tarkoitukseni oli pyrkiä Maija Töyryn sisäistekijän ja -lukijan kautta ymmärtämään lehden linjaa ja tavoitteita. Ymmärtämään sitä, kenelle lehti oli suunnattu ja millaista arvomaailmaa se edustaa. Hopeapeilin naistoimittajat edustivat itse ainakin jollain tasolla ”uuden naisen” käsitettä. He olivat kouluttautuneita, virkatyötä tekeviä, julkisuudessa toimivia ja itsenäisiä naisia, osa jopa naisasianaisia. Toimittajat myös arvostelivat miesten ylivaltaista asemaa, eli he todennäköisesti halusivat avata naisille samanlaiset mahdollisuudet toimia yhteiskunnassa kuin miehille. Hopeapeilin toimittajien oma elämäntyylä edusti sitä, mikä koettiin uhkaavana, sukupuolirooleja rikkovana kriisinä.

Hopeapeilin sisäislukijaksi asetettiin taloudellisesti hyvin toimeentuleva kaupunkilaisnainen, jolla oli varaa lehden esittämään elämäntyylisiin. Lukijan odotettiin tai häntä ainakin puhuteltiin saman taustan ja arvomaailman jakavana ystävättärenä. Naistenlehtisisaristaan poiketen, Ida Pekari oli kuitenkin korostanut Hopeapeilin tarkoitusta sivistyneiden naisten kuluttajalehtenä, ei vaikuttamiseen keskittyvänä naisasialehtenä. Vaikka lehden tarkoituksena ei ollut suoranainen lukijoiden valistaminen, Hopeapeili otti varsin runsaasti kantaa yhteiskunnallisiin asioihin naisten kannalta. Lehdessä ei suoraan määritelty mikä oli oikein ja väärin, mutta kirjoittajat toivat esiin oman mielipiteensä ja solidaarisuutta korostavin sanavalinnoin ilmaisivat mikä heidän ja lukijan mielipide tulisi olla. Näiden kannanottojen motiivit jäävät epäselväksi omassa tutkielmassani. Niiden selvitys

vaatii syvällistä perehtymistä Hopeapeilin toimituksen taustoihin, joka olisikin oiva aihe jatkotutkimukselle.

Hopeapeili näyttää suhtautuneen naiskäsityksen murrukseen ja nykyajan naiseuteen varsin ristiriitaisesti. Lehdessä kirjoitetaan ”meistä nykyajan naisista” ja asetetaan sisäislukija nykyajan naisen asemaan. Nykyaikaisuus näyttäytyy tavoiteltavana elämäntapana, jota käytettiin lukijoiden ja potentiaalisten kuluttajien vetoamiseen muun muassa mainoksissa. Lehti oli selkeästi suunnattu uuden naisen hahmoa edustaville naisille; virkatyötä tekeville kaupunkilaisnaisille, joiden elämässä painottui ”huvitukset” kuten kulttuuri ja muoti. Hopeapeili kannusti naisia itsenäisyyteen omistamalla artikkeleita ja ohjeita virkanaisille, näin normalisoiden naisten tekemää ansiotyötä sekä samalla tehden selväksi kenelle lehti oli omistettu. Uraa tehneitä naisia ja muuten naisen perinteisestä roolista poikenneita naisia nostettiin esiin usein ja ylpeydellä. On selvää, että miesten maailmassa menestyneiden uranaisten nähtiin onnistuneen. Perinteiset sukupuoliroolit saivat kritiikkiä niin naisten kuin miestenkin puolelta ja perinteistä naista koskettavat asiat, kuten kodinhoidolliset työt ja äitiys puuttuivat lähes kokonaan lehden sivuilta. Hopeapeili ei pyrkinyt helpottamaan kotiäitien elämää esimerkiksi helpoin reseptein tai ompeluohjein vaan tuotti sisältöä ja arjen helpotusta virkanaisille. Myös naisten epätasa-arvoinen asema yhteiskunnassa sai osakseen niin suoraa kuin epäsuoraakin kritiikkiä. Tästä huolimatta Hopeapeili julkaisi useita nykyajan naiseuteen liittyviä asioita kritisovia ja kyseenalaistavia tekstejä.

Nykyaikaista naista kohtaan esitettyssä kritiikissä toistuu vastakkainasettelu nykyajan naisen ja perinteisen naisen välillä, joka useimmiten näyttäytyy sukupolvien erona. Vanhemman sukupolven naiset kauhistelevat nuoria naisia, jotka kyseenalaistavat avioliiton ja perhe-elämän ainoana vaihtoehtona elämälleen. Vanhempi sukupolvi näki nuorten naisten käytöksen uhkaavan perinteisiä arvoja ja naisen ”oikeaa kutsumusta”. Kaaosta luovien, nykyaikaisten nuorten naisten nähtiin olevan syypäitä aikakauden negatiivisille ilmiöille, kuten lisääntyneille avioeroille.

Kun naisen perinteinen rooli ja nykyaikaisuus olivat törmäiskurssilla esimerkiksi avioliitossa, nähtiin se erityisen ongelmallisena. Erityisesti naimisissa olevan naisen poikkeaminen aviovaimon osasta ansiotyötä tekemällä näyttäytyi Hopeapeiliin toimittajien mielestä sopimattomalta. Lehdessä itsenäinen nainen saa osakseen kunnioitusta, jos hän on valinnut itsenäisen, naimattoman tien elämälleen. Jos taas naimisissa oleva, eli ainakin osittain perinteinen nainen pyrki itsenäisyyteen, se nähtiin ongelmallisena. Naisen aseman muutos oli hyvä asia, kunhan nainen ei unohtanut todellista tarkoitustaan. Naisen rooli ei voinut olla kaksijakoinen vaan hänen oli valittava perinteisen tai nykyaikaisen naiskuvan väliltä.

Kuten Hopeapeilin esittämä elämäntapa, myös keskustelu naisen aseman ja ajan naiskäsityksen murroksesta kosketti hyvin pientä osaa suomalaisista naisista. Keskustelua naisten työnteosta ja odotuksista käytiin sovinnaisuuden tasolla, ei taloudellisten realiteettien, jotka kuitenkin koskettivat suurinta osaa suomalaisista naisista. Muuttuva yhteiskunta loi uuden naisen, joka kuitenkin oli olemassa suurilta osin vain mielessä. Todellisuudessa moderni kaupunkilaisnainen oli poikkeus maatalousvaltaisessa Suomessa.

7. Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet

Hopeapeili, 1936–1938.

Tutkimuskirjallisuus

Hapuli, Ritva, Uutta naista etsimässä. Teoksessa Onnela, Tapio (toim.), *Vampyyrinainen ja Kenkuinniemen sauna. Suomalainen kaksikymmenluku ja modernin mahdollisuus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 1992.

Heikkinen, Marjo, *Kuvastimessa naisen elämän ristiriidat Hopeapeili-lehden kuva naisen roolista ja asemasta Suomessa vuosina 1936–1947*. Historian pro gradu -tutkielma, Oulun yliopisto: Oulu, 2009.

Immonen, Kari, *Modernin lumo ja pelko: Kymmenen kirjoitusta 1800-1900-lukujen vaihteen sukupuolisuudesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki, 2000.

Kaarninen, Mervi, *Nykyajan tytöt: Koulutus, luokka ja sukupuoli 1920- ja 1930-luvun Suomessa*. Suomen historiallinen seura: Helsinki, 1995.

Karlsson, Risto, *Kansikuva uusiksi: Kuusikymmentä vuotta elämää ja ihmisiä Yhtyneissä kuvalehdissä*. Yhtyneet kuvalehdet: Helsinki, 1996.

Korppi-Tommola, Aura, ”Toivon vuosikymmenet”. Teoksessa Utrio, Kaari (toim.), *Suomen naisen vuosisadat, Toivon rakentajat*. Tammi: Helsinki, 2005, 15-77.

Malmberg, Raili, ”Naisten Ja Kotien Lehdet Aikansa Kuvastimina”. Teoksessa Tommila, Päiviö. (toim.), *Suomen Lehdistön Historia. 8, Aikakauslehdistön Historia : Yleisaikakauslehdet*. Kustannuskiila oy: Kuopio, 1991, 193–291.

Männistö, Tiina, *Haluathan Tulla Todelliseksi Naiseksi?: Naisruumiin Tuottaminen Suomessa Ilmestyneissä Nuoren Naisen Oppaissa 1890-1972*. Turun yliopisto: Turku, 2003.

Ollila, Anne, ”Perhe — ura vai vankila”. Teoksessa Immonen, Kari (toim.), *Naisen elämä. Mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit*, Otava: Keuruu, 1990, 263-347.

Salokangas, Raimo & Tommila, Päiviö, *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia*. Edita: Helsinki, 1998.

Tapioharju, Taru, *Tyttö kaupungissa. Uuden naisen diskurssi Mika Waltarin 1920- ja 1930-luvun Helsinki-romaaneissa*. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print: Tampere, 2010.

Töyry, Maija, *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Viestinnän laitos, 2005.

Töyry, Maija, Pois kuristavat korsetit! Tutkimuskohteena naistenlehti. Teoksessa Nordlund, Taru & Onikki-Rantajääskö, Tiina & Suutari, Toni (toim.), *Kohtauspaikkana kieli. Näkökulmia persoonaan, muutoksiin ja valintoihin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2006b, 465–467.

Vänskä, Annamari, *Näkyvä(i)seksi: Tutkimuksia Kuvien Sukupuolikulttuureista*. Taidehistorian seura: Helsinki, 2002.

Sähköiset lähteet

Majamaa, Raija: Enäjärvi-Haavio, Elsa. Kansallisbiografia-verkkójulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (viitattu 5.1.2022)
Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-005775>
(ISSN 1799-4349, verkkójulkaisu)

Malmberg, Raili: Eerikäinen, Linda. Kansallisbiografia-verkkójulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (viitattu 5.1.2022)
Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-007606>
(ISSN 1799-4349, verkkójulkaisu)

Malmberg, Raili: Pekari, Ida. Kansallisbiografia-verkkójulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (viitattu 5.1.2022)
Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-007605>
(ISSN 1799-4349, verkkójulkaisu)

Ristilä, Esa: Bergroth, Kersti. Kansallisbiografia-verkkójulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (viitattu 5.1.2022)
Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-004841>
(ISSN 1799-4349, verkkójulkaisu)

Tarkka, Pekka: Havu, Toini. Kansallisbiografia-verkkójulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (viitattu 5.1.2022)

Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä

tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-008802>

(ISSN 1799-4349, verkkójulkaisu)

Turunen, Arja, 2014. Naistenlehdet Suomessa 1880-luvulta 1930-luvulle. *Media & Viestintä* 37 (2), 38–56. <https://doi.org/10.23983/mv.62866>

Vesikansa, Jyrki: Suova, Maija. Kansallisbiografia-verkkójulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997– (viitattu 5.1.2022)

Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä

tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-008031>

(ISSN 1799-4349, verkkójulkaisu)